

«Таленавіты сын народа»

да 100-годдзя з дня нараджэння І. П. Мележа

Іван Паўлавіч Мележ — беларускі
празаік, драматург, публіцыст.

Народны пісьменнік Беларусі (1972).
Лаўрэат Ленінскай прэміі (1972, за раман
«Людзі на балоце» і «Подых навальніцы»),
Дзяржаўнай прэміі імя Якуба Коласа
(1976, за зборнік «Жыццёвыя клопаты»),
Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа
(1962, за раман «Людзі на балоце»).

Іван Паўлавіч Мележ нарадзіўся 8 лютага 1921 года ў звычайнай сялянскай сям'і ў вёсцы Глінішча Хойніцкага раёна Гомельскай вобласці. У Івана было звычайнае вясковае дзяцінства і юнацтва. З маленства І. Мележ убіраў у сябе не толькі характэрныя для родных краявідаў. Ён засвойваў і маральныя законы, па якіх жылі землякі. Прыкладам жыццёвай мудрасці, даброты і справядлівасці найперш была маці, простая сялянка. Марыя Дзянісаўна была родам з Каранёўкі, многа ведала народных песень і любіла спяваць. Зямлі было мала. Бацька рабіў гонты, дзяжы, цабэркі. Дзеці таксама змалку ўцягваліся ў работу. Будучы пісьменнік з пяці гадоў пасвіў свіней. Яго, калі можна сказаць так, пастухоўскі ранг павышаўся: пасля свіней пасвіў авечак, цялят, карову, пазней вадзіў у начное каня.

Вучыўся ён аж у трох школах: у пачатковай — у родным Глінішчы, у сямігодцы — у Алексічах, заканчваў дзесяцігодку ў Хойніках.

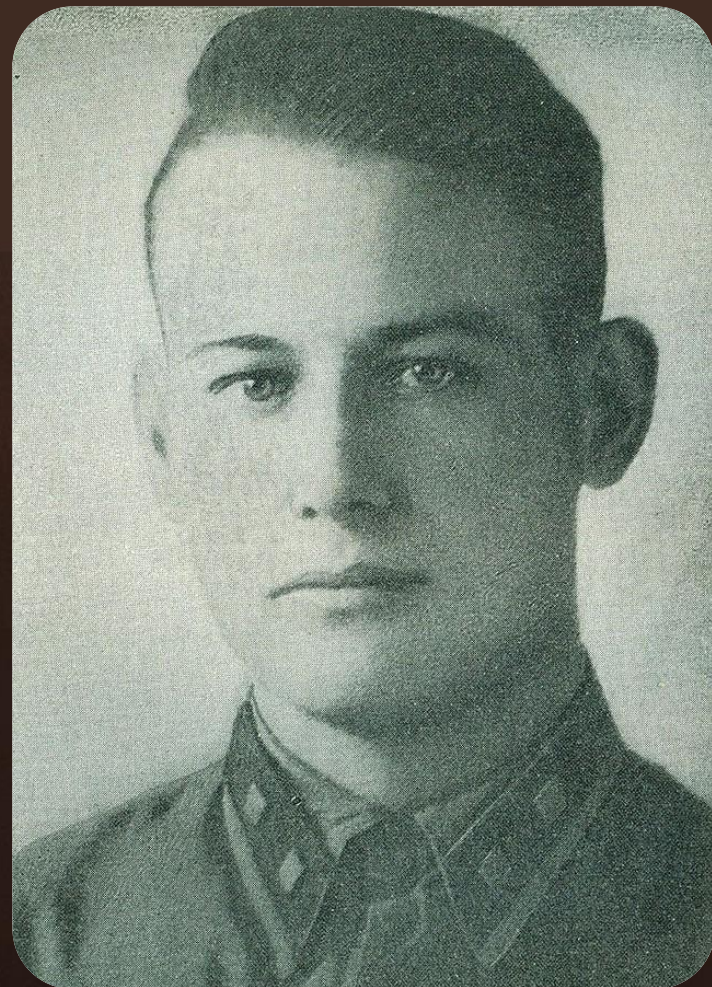
Удзельнічаў ў школьных спектаклях, пісаў вершы і вучыўся старанна: заканчае дзесяцігодку з залатым медалём. Пасля сканчэння сярэдняй школы пасылае дакументы ў Маскоўскі ІФЛІ (Інстытут гісторыі, філасофіі, літаратуры), і хоць выдатнікаў мусілі прымаць без экзаменаў, Мележ нават выклік з інстытута не атрымаў.

Вярнуўся ў Хойнікі, працаваў у райкаме камсамола. У гэты час шмат ездзіць па вёсках, мае зносіны з людзьмі, назірае за іх жыццём. У 1939 годзе І. Мележ становіцца студэнтам таго ж маскоўскага інстытута, але з першага курса прызваны ў армію. У войску, нягледзячы на забарону, вядзе ваенныя дзённікі, якія ў большасці былі згубленыя пасля пачатку вайны.

З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны ён на фронце. У 1940 годзе ўдзельнічае ў паходах на Бесарбію і Букавіну. У пачатку Вялікай Айчыннай вайны ваяваў над Нікалаевам і Раствам-на-Доне. У ліпені 1941 года быў сур'ёзна паранены ў правае плячо над Раствам і адпраўлены ў шпіталь у Тбілісі. У 1942 годзе скончыў курсы палітработнікаў і быў камандзіраваны ў 51-ю стралковую дывізію супрацоўнікам газеты.

Пад Раствам атрымлівае другое раненне. Асколкам бомбы яму разрабіла правае плячо, і ўсю руку хацелі ампутаваць. Але знайшоўся хірург, які выратаваў яе. Пасля гэтага пісьменнік атрымаў інваліднасць, і камісія прызнае яго "нягодным да страявой службы".

Івана Мележа накіроўваюць у тыл: спачатку ў Бугуруслан, потым - у Малдову, дзе ў педагагічным інстытуце ён выкладае ваенную падрыхтоўку. Знясілены, але магутны арганізм, душа і характар маладога чалавека прагнуць ведаў, і шчасце, нарэшце, усміхаецца яму: у 1943-м Івана пераводзяць у Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, які грунтаваўся тады на падмаскоўнай станцыі Сходня. Працу тым жа выкладчыкам ваеннай падрыхтоўкі ён спалучае з вучобай на завочным аддзяленні філалагічнага факультэта БДУ, пасля перакладаецца на стацыянар і ўжо ў вызваленым Мінску атрымлівае дыплом аб вышэйшай адукацыі. Прага ведаў, аднак, не змяншаецца: Мележ Іван Паўлавіч паступае ў аспірантуру і пачынае выкладаць родную беларускую літаратуру там жа, у родным універсітэце. Тады і зрабіў ён першую сур'ёзную заяўку ў мастацкай прозе - сваімі апавяданнямі і апавесцямі, эсэ і нарысамі.

Друкавацца Іван Мележ пачаў з 1939 года, калі было апублікавана яго першы верш. Пасля першага раненні, знаходзячыся ў Тбіліскім шпіталі, пачынае пісаць прозу, а адразу пасля вайны выпускае першы зборнік апавяданняў і спрабуе сябе ў драматургіі. Упершыню празаічны твор Івана Мележа апублікавана ў 1943 годзе.

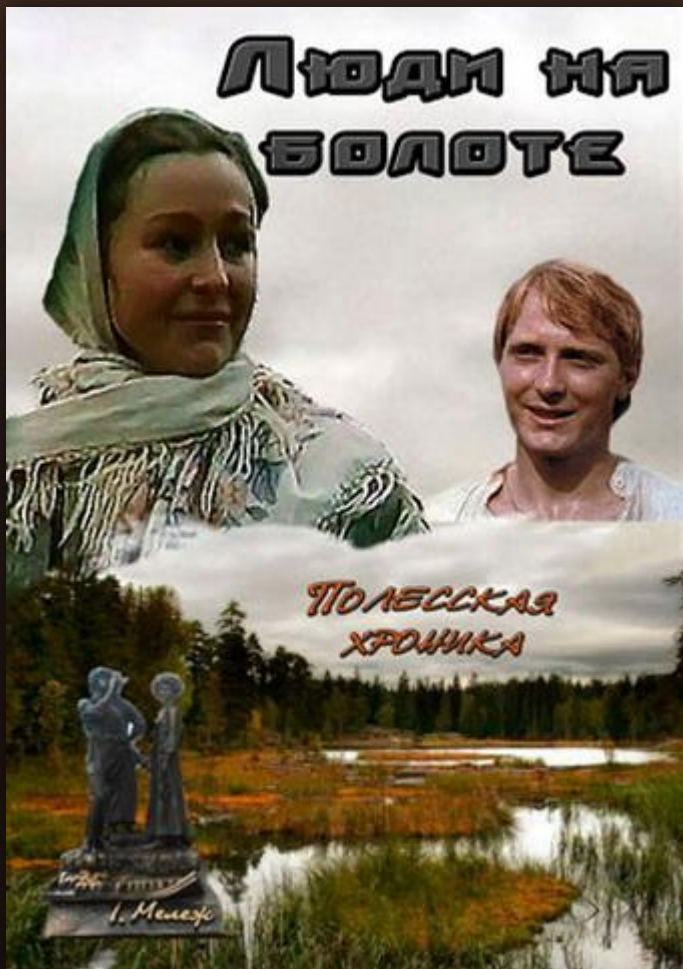
Яшчэ пры жыцці (а пражыў Мележ, на вялікі жаль, так мала - усяго толькі 55 гадоў!) Яго творы былі названыя адным, такім "высокім" і, адначасова, заслужаным ім словам - класіка! «Палескую хроніку» Івана Паўлавіча ставілі ў адзін шэраг з «Ціхім Донам» Міхаіла Шолахава, а сёй-той і вышэй.

«Палеская хроніка» - маштабнае твор, у якім у поўнай меры знайшла адлюстраванне адна з найважнейшых і традыцыйных тэм беларускай літаратуры, - сялянская. Іван Паўлавіч змог данесці да чытачоў атмасферу і дух 20-х гадоў XX стагоддзя - часу, якое стала ў гісторыі нашай Айчыны як эвалюцыйна-абноўленым, так і супярэчліва-трагічным. Шкада толькі, што трэці з раманаў "Палескай хронікі" - "Завеі, снежань" - застаўся незавершаным ...

Першыя дзве часткі "Палескай хронікі" - раманы "Людзі на балоце" і "Подых навальніцы" - былі ўзнагароджаны вышэйшай савецкай літаратурнай узнагародай - Ленінскай прэміяй. Іван Мележ быў таксама ўдастоены званняў народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР, узнагароджаны некалькімі ордэнамі і медалямі. Ён абіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, быў старшынёй Беларускага камітэта абароны міру, членам Сусветнага савета свету.

«Людзі на балоце» - раман увайшоў у трылогію «Палеская хроніка» і прынёс аўтару сусветную вядомасць і прызнанне. Неаднаразова твор перакладалася на іншыя мовы і па праве лічыцца самым значным у творчасці Івана Мележа.

У цэнтры апавядання - простыя сяляне, жыхары беларускай вёскі. Аўтар апісвае час ўсталявання савецкай улады. Першапачаткова раман задумваўся як лірычны, і тут сапраўды ёсць любоўны канфлікт - гісторыя кахання галоўных герояў. На фоне адносін Васіля Дзятліка і Ганны Чарнушкі Іван Мележ апавядае пра жыццё сялян у той няпросты час, падрабязна апісваючы традыцыі і звычаі беларусаў. Раман неаднаразова экранізавалі і ставілі на сцэне.

«Подых навалніцы» чытач знаёміцца з другой часткай «Палескай хронікі», дзе сустрэнецца са знаёмымі героямі - Васілём Дзятлікам, Ганнай Чарнушкам, Філімонаў, «большавіком з чалавечым тварам» Алейкой. Письменнік працягвае развіваць сюжэт, які можна назваць сагай пра Палессе. Цэнтрам створанага Мележа свету па-ранейшаму застаюцца жыхары невялікай, адрэзанай ад свету вёсчкі. Васіль і Ганна па-ранейшаму любяць адзін аднаго нягледзячы ні на што. Але не пакідае Васіля мара аб зямлі запаветнай ...

У 1947-1952 гг. Иван Паўлавіч Мележ напісаў раман "Мінскі напрамак», у якім паказаў вызваленне Беларусі воінамі Чырвонай Арміі і партызанамі ў красавіку-ліпені 1944 г. Раман прысвечаны заключнага этапу Вялікай Айчыннай вайны - вызваленні Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў. Аўтар паставіў задачу ва ўсіх фарбах паказаць бітву за радзіму: і на франтавых дарогах, і ў варожым тыле. Письменнік намалюваў ў рамане цэлую галерэю вобразаў, гатовых ахвяраваць уласным жыццём дзеля свабоднай жыцця.

Апавяданні Івана Мележа забяспечылі яму неўміручасць.

Памёр Іван Паўлавіч Мележ ў 1976 годзе ва ўзросце 55 гадоў.

Яго імем названы вуліцы ў Мінску, у Гомелі, у Кобрыне, у Хойніках, у пасёлку Лельчыцы. У Мінску на доме №7 па вуліцы Янкі Купалы, дзе жыў пісьменнік, устаноўлена мемарыяльная дошка. Імя пісьменніка таксама прысвоена бібліятэцы №2 горада Гомеля, гомельскай Беларуска-славянскай гімназіі №36, Мазырскаму драматычнаму тэатру.

У роднай вёсцы Мележа Глінішча імя пісьменніка носіць не толькі вуліца, але і школа, усталяваны бронзавы бюст. Тут жа ў 1983 годзе адкрыты для наведвальнікаў Літаратурны музей імя пісьменніка. У экспазіцыі прадстаўлена больш за 400 экспанатаў: рэчы, фотадакументы, рукапісы, жывапіс, графіка, кнігі пра творчасць Мележа. У кнізе наведвальнікаў музея свае водгукі пакінулі дзяржаўныя і грамадскія дзеячы Беларусі, дэлегацыі з Германіі, Італіі, Вялікабрытаніі і іншых краін.

Дзякуй за ўвагу!

Матэрыял падрыхтавала:
Юнюшкіна Алена Мікалаеўна
бібліятэкар I кат.
Баркоўская Яна Анатольеўна
бібліятэкар II кат.

БІБЛІЯТЭКА УА МДПУ ім. І. П. ШАМЯКИНА
Працуе з 8.30 да 17.30
Выхадны - субота, нядзеля
Санітарны дзень - Апошняя пятніца кожнага месяца
Адрас: 247760,
Гомельская вобласць,
г. Мазыр,
вул. Студэнцкая, д.28

